

Muzejska zbirka u Erdutu

Liszt JPK
XI-XII/1968

Ođmaralište ratarskog pogona u Erdutu otvoreno prije dvije godine postepeno postaje sve omiljenije izletište i odmaralište, članova kolektiva IPK. Pored odmarališta Šećerane i Kandita na Dunavu u Erdutu i gradnje niza vikend kućica izgrađenih ove godine interes za odmor i rekreaciju u Erdutu sve je jači, radi toga što je Erdut proglašen radi svoje ljepote i privlačnog krajolika turističkim mjestom potrebno je više informirati buduće izletnike i članove IPK o Erdutu kao i o buduće muzeju koji se i stvara radi informiranja turista o kulturi i historiji ovoga kraja.

Selo Erdut sa svojom gradinom dominira nad ravnicom koja ga okružuje, tok Dunava oko Erdutskog brda pravi veliku okuku tako da ga oplakuje sa tri strane. Erdut je poznat po jednoj od najbolje sačuvanih srednjevjekovnih gradina u Slavoniji koja je omiljelo izletište svih turista. Pored toga izletnici dolaze u Erdut radi kvalitetnog vina i bogatih ribolovnih terena sa svih strana iz Slavonije, Srema i Bačke.

Erdutska gradina nije tačno datirana spominje se 1335 pa 1359 godine kao Erdöd i Erdewd ali je sigurno gradina izgrađena prije toga datuma. Već 1443 spominje se trgovište to znači da je uz stari grad postojalo veće trgovačko i obrtničko naselje koje se od 1472 spominje kao grad.

Prema podacima Ugarski kralj Bela III dao je u kuli da se izgradi crkvice sv. Stjepana od koje su se neke freske bile sačuvale djelomično do pred pedesetak godina ali su usljed prodiranja vode potpuno nestale.

Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture iz Osijeka vrši već nekoliko godina istražne radove na Erdutskoj gradini radi čuvanja restauriranja i konzerviranja ovoga jedinstvenog spomenika kulture. Prema izvršenim iskapanjima vidi se da je gradina daleko starija nego što se je prije mislilo. Teritorij na kojem se nalazi gradina bio je nastanjen već u Ilirsko doba, dolaskom Rimljana Tiberije dvanajste godine prije nove ere utvrđuje rimsku granicu na Dunavu. Rimljani grade svoje vojne utvrde na Dunavu radi kontrole kretanja barbara na lijevoj strani Dunava. Prvo nastaju vojna naselja a onda se oko njih stvaraju civilna naselja od kojih su naročito poznata mjesta Mursa/Osijek/i Teutoburgium /Dalj/ na terenu Erduta je vjerojatno prema nekim navodima bilo rimsko brodogradilište.

Prema tragovima područje Erduta imalo je nekoliko lokaliteta iz razdoblja antike to je područje sa obe strane potoka uz staru obalu Dunava u podnožju stare gradine. Drugi lokalitet je dio sela Erduta i područje starog grada na kojemu se nalaze još potpuno neindetificirani djelovi zidina. Rimski lokalitet je također područje uz ritove od Orašja do ciglane u Dalju. Na svim ovim terenima nailaze se tragovi rimske cigle i keramike nadamo se da ćemo moći te tragove bolje istražiti.

Dosadašnja iskapanja na gradini u Erdutu dokazuju da je gradina bila dio rimskog vojničkog utvrđenog pojasa kao što ih je bilo više takovih na području Aljmaša i Erduta ali su razrušeni a cigla i kamen je kasnije upotrebljavan kao građevinski materijal u srednjem vijeku a naročito su mnogo starih zidina do temelja uništili austrijski graditelji prilikom gradnje puteva i željeznica, crkvi i kasarni u našim krajevima.

Erdutska gradina je nastala kao odbrambeni grad koji grade Arpadovići prema Bugarima. Stare rimske utvrde su stradale kod seobe naroda tek nakon pet stoljeća ponovno se na istom mjestu gradi novo utvrđenje. Ugarski kralj Bela III gradi crkvu u zidinama grada prema tome grad se može datirati kao mogućim najkasnije vreme gradnje grada može se računati razdoblje 1200 do 1240 godine a moguće je da je grad bio izgrađen već i ranije a za provale Tatara da je ponovo popravljan.

Erdutski grad je građevina čisto vojnog karaktera koji gradi kralj da gospodari nad prolazom i brani krajište svoje zemlje. Uz grad postepeno se formira podgrađe. U gradu je stano-
vao vlastelin a za vrijeme Turaka spahija. Grad je imao pravougaoni tlocrt 40 x 40 metara sa četiri ugaone kule središnju unutarnju kulu koja je bila stan crkva pored grada bilo je još nekih odbrambenih kula, od kojih je ostao samo jedan dio dok se je ostalo tokom vremena srušilo. Gradina je na uzvisini 76 metara iznad Dunava po svome položaju ova tvrđava je bila vrlo dobro postavljena u odnosu na Bačku ravnicu te je sa tvrđavom u Baču, Šarengradu, tloku činilo obrambeni pojas.

Erdutsko tlo jedno od najplodnijih poljoprivrednih područja u Evropi zato nije čudo da je ovaj teren bio kontinuirano naseljen od kamenog doba. Plato blago nagnut prema jugu počinje da se penje od Mišinog brda kod Bijelog brda da sa vrhom Čvorkovca sa 190 metara nadmorske visine izvrši svoj uspon te se počinje spuštati prema Dalju gde kod Lovasa prelazi u ravnicu da bi se već opet počelo tlo blago uzdizati kod Vukovara.

Bivša staništa i prebivališta u prehistoriji uvijek su bila na uzvisinama uz Dunav pored potoka u Sarvašu, Bijelom

Ban

Brdu, Aljmašu, Erdutu i Dalju. Poznata su nalazišta Bijelo Brdo, Sarvač i Dalj po cijelom nizu odkopanih nalaza koji se danas nalaze po našim većim muzejima. Dnalaza većinom se dolazilo sporadično prilikom rigolovanja zemlje za vinograde ili prilikom nekih većih iskopa. Naročita su bogata nalazišta Vučedola kod nas na Varodu ali su i ostala razdoblja otkrivena na ovome terenu.

Prve muzejske zbirke bile su u posjedu vlastelina Cseha i u kućama njegovih upravitelja vinogradarstva. Tisu arheološke zbirke nalaza sa terena Erduta, taj se je materijal izgubio nestao je između dva rata, vrlo malo od toga nalazi se danas u našim okolnim muzejima Osijek, Vukovar i Sombor.

Zahvaljujući akciji koju provodi sistematski, Zavod za zaštitu spomenika u Osijeku moglo se bolje prići do prikupljanju materijala za buduće zbirke muzeja u Erdutu. Zavod je tokom 1966 i 1967 godine izvršio glavne radove na rasčišćavanju gradine a radove će se nastaviti i ove godina kao i narednih godina do potpunog saniranja objekta i dok mu se ne da jedna nova svrha i namjena.

Prema planu Zavoda u restauriranoj gradini bi se trebao postaviti muzej sa predmetima koji su otkriveni prilikom rasčišćavanja terena a uz to bi sigurno išla i arheološki nalazi iz e ovoga kraja tako bi dobili jednu zbirku od prehistorije do novog vijeka.

Mjesna zajednica u Erdutu je prihvatila osnivanje muzejske zbirke u Erdutu nadamo se ~~da~~ da će ostale društvene i privredne organizacije pomoći u realizaciji ovih zamisli. Grupa suranika muzeja ~~naročito je bila~~ postavila je početak male zbirke u prostorijama škole od nalaza keramike koju su učenici skupili, ove godine će se radovi nastaviti dalje uz pomoć muzeja u Osijeku, Vukovaru i Zagrebu.

Korisno bi bilo da se pomogne akcija na stvaranju jedne stalne muzejske informativne postave u Odmaralištu IPK u Erdutu koja bi dala prikaz historije i kulture kraja a naročito razviktak vinogradarstva. Uređenje ~~prve~~ prve stalne postave bio bi početak u realizaciji planova muzejskih zbirki u Erdutu.

Nakon restauracije stare gradine tamo bi se otvorila vrlo atraktivna izložba vezana za historiju gradine. Daljnje su naše zamisli da postepeno stvorimo jedan jedinstveni vinogradarski muzej u Erdutu koji bi prema svojoj namjeni bio spona između privrede i kulturnih institucija, vinogradarski muzej u Erdutu treba da potvrdi mjesto našeg vinogradarstva i nema sumnje da investicije u ovakav muzej su jedna od najsolidnijih investicija

u cilju informiranja javnosti i reprezentacije vinarstva na tržištu. Nadamo se da će ideja o realizaciji ovakovih a naročito vinarsko i vinogradarsko usmjerenje muzejskih zbirki u Erdutu pobuditi pažnju i pružiti će nam podršku u daljnjem radu.

Heim Drago prof.

Prilog fotografije:

1. Erdut stari građ
2. " zidine starog grada
3. " okrugla kula XIII stoljeće
4. " fragment četverougaoe kule
5. " odmaralište IPK
6. " dio parka
7. " detalj
8. " vidikovac
9. " novi vodotoranj

